

Groeiend enthousiasme voor zaadvaste rassen

De steeds verder gaande monopolisering van zaadgoed, de patenten op natuurlijke planteigenschappen en de voorgenomen deregulering van gentech-technieken baren grote zorgen. Daartegenover staat dat er – weliswaar nog op kleine schaal – met veel enthousiasme gewerkt wordt aan het op de markt brengen van biologische, patentvrije, zaadvaste rassen. De aandacht voor deze meest natuurlijke wijze van het leven doorgeven groeit. Belangrijk voor een levende landbouwcultuur, voor behoud van agro-biodiversiteit en een onafhankelijker positie ten opzichte van de multinationals in zaden en chemie.

Zowel in Nederland als in Vlaanderen hebben telers de handen ineengeslagen om zelf zaden te vermeerderen (dus een gewas te telen met als doel zaad ervan te oogsten) en op de markt te brengen. Vanuit het **Vlaams Netwerk Zelf Zaden Telen**, dat sinds 2010 bestaat, is negen jaar later **VzW Vitale Rassen** opgericht, met Greet Lambrecht van de Akelei in het Vlaamse Schriek als drijvende kracht. In Nederland ging in 2017 **Coöperatie De Zaderij** van start op initiatief van onder andere Tineke Alberts van boerderij Zonnelijkheid en veredelaar Jan Velema. Beide organisaties vinden het belangrijk om zaadvermeerdering en selectie weer terug te brengen in boerenhanden en bij te dragen aan een groeiende genetische diversiteit, door oude rassen in stand te houden en ook nieuwe te ontwikkelen. Daarbij gaat het om tuindersselecties en zaadvaste rassen van groenten, bloemen en kruiden, die via klassieke veredeling door kruisen en selecteren zijn ontstaan. Als je van zaadvaste rassen het zaad oogst en opnieuw uitzaait, krijg je planten met ongeveer dezelfde eigenschappen als hun ouders. Als je zaad van F1-hybride rassen (die via inteelt van twee verschillende ouderlijnen worden ontwikkeld) opnieuw uitzaait, hebben de nakomelingen heel verschillende eigenschappen, dus zijn deze rassen niet geschikt voor nateelt. De Zaderij en Vitale Rassen merken beide dat de aandacht groeit. Vitale Rassen is in vier jaar uitgegroeid tot een netwerk van een twaalfstal Vlaamse biologische boerenvermeerderaars die hun goede tuindersselecties te koop aanbieden via de webshop en via ongeveer 40 fysieke verkooppunten, zoals boerderijwinkels en

tuincentra, of rechtstreeks aan collega-boeren. Het assortiment bestaat uit ca 250 rassen en groeit jaarlijks, wat het enthousiasme van de boerenvermeerderaars weerspiegelt. Na de eerste pioniersjaren is de afzet van de Zaderij via haar webshop dit jaar verdrievoudigd in vergelijking met vorig jaar. Het aantal verkooppunten in winkels steeg dit jaar van 12 naar 40. Het gaat om zakjes zaad voor moestuinders, 70 verschillende rassen, geteeld door 20 telers. De Zaderij wil doorgroeien en in de toekomst ook aan professionele tuinders leveren.

Naast deze jonge initiatieven is het Duitse **Bingenheimer Saatgut**, in 2001 opgericht door telers, een veel grotere en meer ervaren speler, die ongeveer 500 zaadvaste

rasen levert, geteeld door 93 boeren en tuinders, waarvan negen uit Nederland en één uit Vlaanderen. 110 van deze 500 rassen zijn nieuw ontwikkelde rassen die uit biodynamische of biologische veredeling zijn voortgekomen, dankzij het werk van **Kultuursaat**, een vereniging die de ontwikkeling van nieuwe rassen ondersteunt. Eind 2022 had Bingenheimer Saatgut 115.000 klanten, een sterke groei in vergelijking met de 45.000 klanten eind 2018. Ook de omzet ligt in 2022 76% hoger dan in 2018, al stagneert die de afgelopen twee jaar.

Wat opvalt is dat **Velt** (de Vereniging voor Ecologisch Leven, koken en Tuinieren met bijna 30.000 leden in België en Nederland) het zo vanzelfsprekend vindt om zaadvaste

rasen te gebruiken, dat ze dit er niet eens bij vermelden bij hun 'samenaankoop'. Leden krijgen sinds 1998 de mogelijkheid biologische zaden van zaadvaste rassen met korting via Velt te bestellen. In 2018 bestelden 4100 mensen 82.000 zakjes, in 2022 5600 mensen 107.000 zakjes. Er was keuze uit ruim 600 rassen van verschillende leveranciers.

Een pionier in biologische groenten- en bloemenzaden in Nederland is **De Bolster**, in 1978 gestart door Harry en Chris Douwes. Zij bouwden met hun zakjes zaad een grote bekendheid op onder moestuinders. Sinds het bedrijf in 2007 werd overgenomen door de familie Vosselman, ontwikkelt De Bolster ook nieuwe biologische rassen, zowel zaadvaste als hybride, en richt het bedrijf zich, naast hobbytuinders, op professionele boeren en tuinders. Het bedrijf levert biologische zaden, deels biodynamisch, van 330 gewassen, waarvan circa 90% zaadvast is. In de afgelopen vijf jaar is hun omzet bijna verdubbeld. Om klaar te zijn voor de verwachte groei van biologisch en om samen met anderen te werken aan toekomstbestendige landbouw, is De Bolster in december 2022 omgevormd tot een coöperatie. Voor nieuwe investeringen haalden ze begin 2023 binnen twee weken voor 4,5 miljoen euro aan aandelen op.

Diverse telers die voor bovengenoemde bedrijven nieuwe rassen ontwikkelen, krijgen ondersteuning van **Stichting Zaadgoed**, 25 jaar geleden opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren. Ook

Ruim 50 boeren, consumenten en koks bezochten de 'rassevergelijking met smaakproef' van Stichting Zaadgoed en de Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste Rassen, met oa aandacht voor paprika's (foto links) en bieten.

Zaadgoed merkt de laatste tijd een groeiende interesse. De donateursdag eind augustus bij veredelaar Thomas Hoedjes was goed bezocht. Op de 'rassenvergelijking met smaakproef', die ze begin september organiseerden samen met de Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste Rassen, kwamen meer dan 50 mensen af; boeren, koks en consumenten. Ook de cursus 'Zaadvaste rassen telen' die eind september van start is gegaan, georganiseerd samen met Caring Farmers en de Zaderij, heeft het maximum aantal deelnemers bereikt. Deze cursus is onderdeel van het project 'Levende Zadenbank'. Op zaterdag 11 november viert Stichting Zaadgoed haar jubileum met een evenement op Warmonderhof (zie zaadgoed.nl)

De **Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste rassen** is anderhalf jaar geleden ontstaan uit een samenwerking van Odin, Beersche Hoeve (sinds 2017 100% dochter van Odin) en Stichting Zaadgoed. Dit samen-

Demeter en hybrides?

Binnen de **Demeter richtlijnen** wordt de voorkeur uitgesproken voor het gebruik van zaadvaste rassen (en voor granen met uitzondering van mais is dit zelfs verplicht), maar in de praktijk blijken veel telers te kiezen voor hybriden. Over dit dilemma organiseren de sectie Natuurwetenschappen en de sectie Landbouw in Dornach een conferentie van 5 tot 8 oktober. Zie bdvereniging.nl/bd-agenda

DP-Extra Methoden van veredeling

De biologische sector is tegen het gebruik van genetische veredelings technieken, omdat het veranderen van het DNA ingaat tegen de basiswaarde dat we respect hebben voor de eigenheid en integriteit van de plant. Zoals een koe haar hoorns mag houden en een kip mag scharrelen, zo mag een plant haar cellen 'heel' houden. Andere 'onnatuurlijke technieken' (zoals het opkweken van planten in petrischaaltjes in het lab) zijn wel toegestaan binnen biologisch. Welke veredelings technieken worden, vanuit welke visie, wel en niet gebruikt binnen bio en biodynamisch? Een overzicht daarvan vind je via bdvereniging.nl/dp-extra

Via DP-Extra vind je ook meer achtergrondinformatie, zoals het nog altijd actuele artikel 'Leven bevorderen of leven verscheuren', dat in Dynamisch Perspectief 2002-2 verscheen, en recente interviews met Edith Lammerts van Bueren.

werkingsverband heeft drie studiedagen georganiseerd om het gebruik van zaadvaste rassen in de hele keten te stimuleren. Drie werkgroepen (financiering, communicatie en veredelingspraktijk) maken daar werk van. Door de actuele ontwikkelingen rond de dramatische gevolgen van mogelijke versoepeling van de regels rond CRISPR-Cas (zie ook pag. 12 van de Demeter Monitor in deze DP), was de laatste studiedag deels op dit thema gericht. Als de regels voor genetische gemodificeerde planten los worden gelaten, kunnen ook biologisch veredelde gewassen via kruisbestuiving vervuild raken met gen-

tech. Of eigenschappen uit oude rassen kunnen via de knippen-en-plakken-methode van CRISPR-Cas in een nieuw ras terecht komen waarop een patent wordt verleend. Het oude ras mag dan niet meer gebruikt worden zonder rechten te betalen aan de patenthouder. Alle redenen om de 'petitie voor gentechnisch voedsel' te tekenen én te bouwen aan een keten van vrije, zaadvaste rassen.

Tekst: **Ellen Winkel**, hoofdredacteur van Dynamisch Perspectief |

Foto's: **Helga van Ree**